

S5E4. Arnarulunnguaq: Første kvinde, som gennemførte en slæderejse fra Grønland til Stillehavet

Around the world, Ladybird and her crew ready for an adventure that nobody has ever tried before.

USA holder vejret, da Amelia Earhart igen begiver sig ud på en rekordlang flyvetur, denne gang på vej rundt om Jorden.

Then I ran into a storm, which was one of the most severe I have ever been in.

Men hun styrter ned og er endnu ikke blevet fundet. Gertrud Bell knytter stærke bånd til de arabiske stammeledere under sine strabadserende og ikke ufarlige rejser i ørken-sandet.

Every step in the desert, life and fire claim me.

Dian Fossey lever blandt vilde bjerggorillaer i Rwanda og bruger helt utraditionelle metoder for at komme tæt på de truede dyr.

I had to crawl around for two years and came to imitate their peaceful vocalizations and their contentment vocalizations, "rawr" like this.

Du lytter til Den Yderste Grænse. Jeg hedder Bjørn Harvig og har været formand for Eventyrernes Klub. I denne femte sæson skal vi på tur med de vildeste og mest fascinerende kvindelige opdagelsesrejsende. Kvinder der på hver deres måde og mod alle odds ændrede verden.

Hvem var Arnarulunnguaq, hvis navn på inuit betyder 'det lille kvindemenneske'? Den grønlandske kvinde, der fulgte Knud Rasmussen i tykt og tyndt på den berømte 5. Thule Ekspedition. Mange mener, at Arnarulunnguaq er den primære årsag til, at Knud klarede den farefulde færd. Efter fire års strabadser og store oplevelser blev hun den første kvinde til at fuldføre den lange arktiske rejse fra Grønland over Canada til Alaska og Stillehavet. I dag skal vi ud på verdens længste slæderejse med en ydmyg kvinde og

samtidig stifte bekendtskab med to andre oversete, men utrolige inuitkvinder - nemlig Ittusaarsuaq, den sidste overlevende canadiske inuit, der udvandrede til Thule, og så Navarana, Peter Freuchens kone. Velkommen til dig, John Andersen.

Tak skal du have.

Du har tidligere gæstet Den Yderste Grænse. Du er den eneste mand i verden, der har padlet rundt om Grønland i kajak, og så har du jo utrolig stor indsigt i Grønlands ekspeditionshistorie. John, allerede som lille pige er Arnarulunnguaqs liv dramatisk. Hun er faktisk tæt på at dø. Fortæl om det.

Ja, det var jo hårde betingelser, der var hos eskimoerne og inuitterne i gamle dage, fordi man levede på grænsen af, hvad der var muligt at overleve. Og når så Arnarulunnguaq far døde, så havde familien - der var fem børn, og de kunne ikke overleve. Og man diskuterede så, hvad man skulle gøre. Hvis der var en meget gammel i slægten, der boede hos familien, så gik de på isen, og så tog man så ellers i den anden ende fat på de yngste, og det var Arnarulunnguaq. Hun var den yngste af denne søskendeflok, og så skulle hun slås ihjel, fordi man havde ikke mad. Men hendes storebror, som et par år ældre, han begynder at græde, da moderen tager Arnarulunnguaq, og siger, "Du må ikke slå Arnarulunnguaq ihjel. Du må ikke slå Arnarulunnguaq ihjel. Hun er min eneste søster. Hun er min eneste søster. Hun skal beholde livet." Og så fik hun lov til at leve. Og så siger hun et sted, måske formuleret lidt af Knud Rasmussen, men at det var den historie, der gjorde, at hun faktisk siden hen i livet kom til at overleve mange, mange vanskelige situationer.

Tror du på den fremlægning af Knud Rasmussens historie?

Ja, altså Knud Rasmussen var jo en storartet fortæller. Men kernen i den er fuldstændig sand. Altså, det er rigtigt, at sådan gjorde man hos inuitterne i gamle dage. Det var jo voldsomt hårde betingelser, de havde for at overleve. Så derfor er den sand i sit fundament, men han har suppleret med sit litterære værk.

Ja, Knud, husker jeg, fortæller, at Arnarulunnguaqs mor faktisk lægger løkken om halsen på hende, og så begynder resten af søskende at græde. Det er jo en absurd historie.

Ja, det er nok Knud Rasmussen, der dér skriver lidt mere. Men hun var tæt på at dø.

Vi skal ud på den 5. Thule Ekspedition, den berømte ekspedition. Hvad var det for en størrelse, John?

Altså, egentlig så starter den jo meget, meget tidligt, fordi den starter med det, vi kalder for den litterære ekspedition i 1902-4. Og det der sker på den ekspedition... Det er Mylius-Erichsen, der er leder, og der er så en, der hedder Harald Moltke med, og Jørgen Brønlund er med, og en, der hed Bertelsen. Og de kommer til Thule, og der er Moltke blevet meget, meget syg, og han kræver, at man hjælper ham op på slæden, og når de skulle rejse, var det meget besværligt og så videre og så videre. Og det hæmmede ekspeditionen, indtil Knud Rasmussen en dag pludselig hører, at længere nordpå oppe ved Etah, som det hedder, at deroppe er der nogle af dem, der kom fra Canada. Og så giver han pokker med ekspeditionen og Mylius-Erichsen, og han deserterer i virkeligheden.

Ja, han forlader dem.

Han forlader dem og kører derop. Og da han kommer derop, så møder han Merqusâq. Og Merqusâq han har kun ét øje, og så fortæller Merqusâq, hvordan det er sket, hvorfra han kommer, og hvad livet ellers har bragt ham. Og så skriver Knud Rasmussen: "Den historie - og den er lang - den historie skal jeg forfølge. Det er mit livs gerning at følge eskimoernes vandring fra Alaska over Canada og til Grønland."

Og det bliver også hele essensen af 5. Thule. Den ligger på bordet her, den kæmpestore, flotte bog. Altså han skal op og indsamle folks sagn og myter.

Ja. Hele eskimohistorien den er ikke skrevet. De havde ikke noget skriftsprog. Man havde et tegnsprogovre i Canada. Men det er den, han vil samle op: Alle myter, alle sagn, skrive eskimoernes historie.

Hvordan kommer Arnarulunnguaq med på den ekspedition?

Det gør hun ligesom de andre inuitter, der var med, fordi hun rejser i 1921 ned sydpå, og hendes mand Iggiannguaq omkommer, og så spørger Knud Rasmussen, om hun vil med, fordi nu er han jo død.

Man skulle have været med.

Han skulle have været med. Han er død, og du må godt rejse tilbage, hvis du ikke har lyst. Men Arnarulunnguaq siger, "Selvfølgelig skal jeg med. Jeg vil gerne hjælpe dig på den store slæderejse." Hun var ikke helt klar over, hvad det indebar, for der var faktisk ikke nogen, der overhovedet anede, hvad det var for nogle planer, Knud Rasmussen havde. Det kom senere.

Knud citerer hende faktisk. Nu ved jeg ikke, om det så er rigtigt, men han skriver, at hun siger, "Før var det jer, der havde brug for mig. Men nu er det mig, der har brug for jer." Så hendes mand er død. Jeg skal med jer.

Hun skal med, og hun ved selvfølgelig godt, hvilken betydning og hvilket arbejde - ikke at forglemme - hun får på den dér rejse sidenhen.

Hun bliver væsentlig.

Ja, hun bliver meget, meget vigtig for overlevelsen. Det er en anden historie.

Der skulle jo også have været en anden kvinde med - og det er ikke, fordi vi skal bruge så meget tid på hende lige nu, fordi hende dykker vi ned i senere, håber jeg - men det er jo Freuchens kone Navarana.

Navarana, ja. Og Navarana dør i Upernavik også på vej sydpå. Og Peter Freuchen var meget i tvivl om, hvad han skulle, fordi han elskede Navarana. Han havde to børn med hende og var indlevet i hele eskimosamfundet oppe i Thule. Så han var lige ved at springe af, men han tog med på 5. Thule Ekspeditionen.

Og Peter står næsten i den samme situation som Arnarulunnguaq. Nu har han brug for også at komme af sted, måske.

Ja, men Peter han rejste jo ikke så meget med Arnarulunnguaq. Han rejste mere med Therkel Mathiassen - en af de videnskabsfolk, der var med ekspedition.

5. Thule er jo en ekspedition, som hele tiden bryder op i små hold. Og et af de hold det er jo Knuds hold - hvis jeg kan sige det sådan - hvor Arnarulunnguaq er med, og hvor der også er en anden vigtig person med.

Ja, han hed Miteq - 'Edderfuglen', som det er på grønlandsk. Og han var en meget, meget dygtig fanger, og det var med omhu, at Knud Rasmussen havde valgt ham. Altså, Knud Rasmussen havde virkelig næse for det. Det så man også på 1. Thule Ekspedition - der valgte han jo de bedste, der var. Det gør han også her på denne her 5. Thule Ekspedition. Og han har planer, men han siger det ikke til nogen, før de er oppe ved Hudson Bay. De kommer jo med skibet Søkongen ind i den nordlige Hudson Bay, og der laver de en hytte, der hedder Blæsebælgen, og så laver de deres rejse rundt i hele området, og så efter to år så af sted, siger han. Så farvel og tak. Og ingen var klar over, hvad det var for en plan.

Og så en sidebemærkning: Miteq er jo Arnarulunnguaqs fætter, så vidt jeg husker.

Ja, nu er hele Thule-stammen jo infiltreret i hinanden og så også med nogen fra Canada. De er stort set i familie, og det var det, der var et problem. Før de kom fra Canada, var der indavl i Thule, fordi de var så få. Og derfor så var man hård ved dem, der ikke kunne klare sig. De blev fjernet. Så de var tæt på at uddø, fordi stammen var simpelthen for lille.

John, nu nævner du selv Blæsebælgen. Og vi har jo bogen liggende. Faktisk - bare lige for at skabe et billede derude i stuerne - vi kan næsten ikke se bordet for bare gamle breve og billeder, og der er masser ting, vi skal tage fat i dag. En af dem er nyudgivelsen. En fantastisk smuk bog. Knud Rasmussens store slæderejse, som netop er kommet i nyudgivelse, der bare hedder "Fra Grønland til Stillehavet" med fantastiske billeder, og et af dem er Arnarulunnguaq i Blæsebælgen. John, fortæl, hvad vi ser på det her billede.

Det er jo vidunderligt, fordi hun sidder dér og smiler. Og hun sidder i den dér karakteristiske stilling, som inuitterne gør stadigvæk: 90 grader. Og det gør man også, når man

sidder i kajak. Der sidder man jo altså i sådan en vinkel på 90 grader, og det kan vi andre ikke, fordi vores knoglesystem er en lille smule anderledes. Jeg har roet meget i kajak, og jeg har problemer, når jeg har siddet 3-4 timer i kajakken. Det har eskimoerne ikke, fordi de har altså en anden konstruktion, eget anderledes, som gør, at de kan få blodomløbet. Men hun sidder her i Blæsebælgen og ser meget tilfreds ud. Og hun har været en guldgrube at have med, fordi hun har haft overskud. Selvom hun havde mange, mange vigtige opgaver - altså at reparere tøjet, gøre tøjet blødt. Altså hver dag når man kom hjem fra en slæderejse, så var tøjet fugtigt. Så skulle det tørre, og når det så var tørt, så blev det stift, og så gjorde man tøjet blødt med et lille jern, og det var hendes faste job hver dag - hver eneste dag. Så skulle hun reparere tøjet, hvilket var endnu mere vigtigt, fordi tøjet var forudsætningen for at overleve. Og derfor var hun med. Og uden hende så kunne man ikke lave sådan en rejse.

Hun er jo ikke nævnt så meget i bogen, egentlig. Knuds fokus var sagn og myterne. Så der er ikke så utrolig mange beskrivelser af Arnarulunnguaq i Den Store Slæderejse. Men Knud lovpriste hende jo efter ekspeditionen, og jeg har fundet et citat frem, hvor Knud skriver således: "Hun - den eneste kvinde, der nogensinde har berejst Nordvestpassagen - skal gå over i dansk-grønlandsk historie som en, der aldrig må glemmes." Hvorfor mente Knud, at Arnarulunnguaq aldrig skulle glemmes?

Jo, Knud Rasmussen vidste jo udmærket godt, at kvinder og mænd var forbundne kar. Altså, den ene kunne ikke overleve uden den anden. Og på sådan en rejse som den store slæderejse, hvor de skulle være væk i meget, meget lang tid, der vidste han, at det var nødvendigt at en kvinde med, fordi han kunne ikke sy, og Miteq kunne heller ikke sy. Miteq han kunne skyde med riffel - ja, ja - og fange edderfugle, men de må have en kvinde med, fordi tøjet skulle repareres, når man skulle ud på sådan en lang rejse dér. Og flere gange var der problemer med deres tøj, hvor hun så reparerer tøjet og laver det i stand.

Kan du give nogle eksempler på det? Nogle nedslag på rejsen.

Ja, de kommer for eksempel på et tidspunkt forbi noget, der hedder Smoking Hill - der har jeg selv været og er roet forbi i kajak. Og der går de op for at mærke varmen og se blomsterne, der er. Det er et meget, meget koldt og barsk sted. Men pludselig...

Ja, fortæl lige, hvordan der ser ud der.

Pludselig er der... Altså, det er sådan et højt bjerg, og så ryger det op ad bjerget, og så kan de se nede fra isen, da de kigger op på det, at deroppe er der grønne planter og går op og kigger på de dér planter. Men stenene, der ligger omkring, er meget skarpe, for de er gammel lava. Og da de så kommer tilbage, så er kamikkerne - de er ikke slidt i stykker, men de er gået i stykker. Og de skal repareres. Og der er det klart, at Arnarlunnguaq stille og roligt får nye såler på de dér kamikker og få dem syet dem sammen, så de kan komme videre, fordi kamikkerne er forudsætningen for at overleve. En af dem i hvert fald det er kamikkerne.

Ja, du har fortalt mig en anden historie engang, kan jeg huske, med hvorfor det egentlig er så ufatteligt vigtigt med de her kamikker, deres fodtøj.

Ja, altså der er jo en meget dramatisk skildring fra Danmark-ekspeditionen, hvor der er to slædehold til sidst oppe nordpå ovre på den anden side af Grønland, altså ovre på østkysten helt nordpå, hvor at de to slædehold mødes tilfældigt efter at have rejst rundt i en måned på Kap Rigsdagen. Og der er det, at Mylius-Erichsen vil blive oppe nordpå og undersøge en fjord, der hedder Independence-fjorden, og Koch han tager tilbage igen. Men inden de rejser fra hinanden de to slædehold, så siger Jørgen Brønlund til grøn-lænderen Tobias, som rejser med Koch, "Tobias, har du nogen synåle? For jeg har ikke fået synåle med." Og Tobias siger, "Nej, jeg har ingen synåle." Og hvorfor har det så stor betydning? Jo, fordi Brønlund han vidste godt, at når Mylius-Erichsen ville bruge ekstra tid ind i en fjord og tilbage igen, og det kan blive sommer, der kommer vand på isen, kamikkerne bliver bløde, de bliver slidt - Så skal man lave nye kamikker, og så skal man have synåle, og det havde han ikke. Og derfor spørger han Tobias, om Tobias havde synåle. Det har Tobias ikke, og de døde. Altså Brønlund og Mylius-Erichsen døde.

Og den historie kender Knud jo sikkert om nogen.

Den kender han, ja.

John, fortæl om de her tre personers samarbejde på rejsen og rollefordelingen mellem Knud, Miteq og Arnarlunnguaq.

Ja, altså Miteq er slædefører. Det er indlysende. Han har den store erfaring. Selvom Knud Rasmussen havde kørt meget i hundeslæde, og han var dygtig og alt det dér, men Miteq er bare bedre. Så det er Miteq, der kører slæden. Primært Miteq, selvom man har set billeder med Knud Rasmussen, der står med pishen. Ja, ja, det er godt. Sceneriet ser flot ud, ikke. Men det er Miteq, der styrer det dér foretagende, altså styrer slæden, styrer hundene, sørger for hundene. Og når de så kommer frem til en boplads, det første, der så sker, er, at Knud Rasmussen render i folk med hele sin liv og sjæl og talent for at åbne dørene op og åbne sjælen op og får fat på de gamle, der kan fortælle historier, de gamle sagn, de gamle myter. Og så skriver han dem ned. Og så sidder Arnarulunnguaq og reparerer dagens tøj. Det skal tørre, det skal sys, det skal repareres og så videre. Det er den helt klare rollefordeling på hele rejsen.

Ja. Og rollefordelingen er klar, men også det, at de skulle på jagt efter sagn og myter. En af de ting, som Knud er rigtig interesseret i, er jo de her shamaner - eller som de kalder dem på Grønland: åndemanagerne. Jeg synes, vi skal høre en lyd til det, fordi hele det her åndemanageri og trommedansen var jo enormt vigtig for årsagen til, hvorfor folk i sin tid også udvandrede. John, den historie kan du, men vi skal lige høre trommedansen først.

...

Hvad bruger man denne trommedans til?

Den bruger man først og fremmest i festlige lejligheder, altså for at skabe fællesskab, stemning og så videre. Men den bliver også brugt af shamanerne til ligesom at hidkalde det fjerne, altså det ikke sete. Og der er det sådan, at på det tidspunkt i 1860'erne er derovre på Baffin Island, det der ligger over for Nuuk på Canada-siden, der en meget, meget stor eskimostamme. Cirka 60 inuitter er samlet derovre. Og det var mange, fordi de er jægere, og de skal have stor plads til at gå på jagt. Og så er der en åndemanager, som hedder Qillarhuaq, og Qillarhuaq fortæller sine folk, at vi må gøre et eller andet. Så han bliver låst inde i en hytte med sin tromme, og så begynder han at tromme, og man hører ham tromme, og man hører ham skrig, man hører ham råbe, man hører mærkelige lyde med ting, der går igennem huset og så videre. Og efter tre dage kommer han ud, og så siger han, "Jeg har set, at ovre på den anden side af det store hav er der et land,

og der er mennesker, og der er meget mad at få derovre. Hvem vi med derover?" Og så spørger de, "Hvor lang tid tager det?" "Det tager nogle år. Vi skal bare nordpå. Vi skal op nordpå." Og så rykker halvdelen af stammen, altså 30 personer rykker ud fra den her store eskimostamme. De kommer op til Lancaster-sundet - det var der, hvor Peter Freuchen kom galt af sted og mistede sine tæer. Det er en anden historie - men i hvert fald, de kom op til Lancaster-sundet. Der må de vente, fordi det er svært at passere over. Jeg har prøvet også. Det er ikke så nemt.

Så kommer de over til Devon Island, og da de kommer derover på den anden, nordlige side af Lancaster-sundet, så eskimoerne, der er med ham... Ja, jeg blander inuitter og eskimoer sammen. Sådan er det nogle gange i min høje alder. Men i hvert fald derovre er der nogle, der er utilfredse. "Der er jo ikke sket noget. Vi har ikke set noget. Hvornår kommer det land, du snakker om? Det dér paradys, du har berettet om, hvornår pokker kommer det?" "Jamen altså, vi skal lige gå et år mere eller to." Og så bliver den splittet op igen. Den her stamme på de cirka 30 bliver splittet op i to, og den ene går vestpå, og de forsvinder, man hører ikke mere til dem. Og så fortsætter der en 12-14 stykker videre nordpå. Og der er nogle vanvittigt dramatiske historier om, hvordan de overlever. De fanger laks, de skyder rensdyr, men der er lange perioder, hvor de sulter. Og der er nogle, der dør af sult, og de bliver begravet.

Og så er der en vinter, vinteren inden de når over til Grønland. Der er de delt op i to grupper i to eskimohuse. Og pludselig kan man høre inde i det ene hus, der sidder Merqusâq og fem-seks stykker. De sidder inde i huset, og så kommer der en mand ind i huset, og pludselig kan de se, at han har en kniv, der glimter i det svage lys. Og han fanger så ud efter en af de første - og det er Merqusâq - og rammer ham i øjet. Og så får de ham overmandet og smidt ud. Han hed Minik. Så får de smidt ham ud af hytten, og så holder de vagt hele vinteren, for at der ikke var andre, der skulle komme ind. Så hører de, at han begynder at spise de døde, og så er de klar over, at når man gør det, så går det galt oppe i hovedet.

Og så kommer de helt op nordpå og kan se Grønland. Og så kommer de over til Thule, og det er så en anden historie, hvad der sker.

Jo, men de bosætter sig på Thule, og det er de her historier og sagn og myter, som Knud er på jagt efter.

Ja, det er dem, han møder allerede i 1903, og det er dem, han så er på jagt efter. Og der er de så kommet op til nord for Thule og længere nordpå ved Etah. Og der bor de

så. Og det er et meget interessant møde, fordi da de kommer derover, så sker der det, at pludselig kan de se - altså den dér indvandrerstamme, som hedder 'de fremmede' - der kan de så se, at der kommer kørende en mand på slæde. Og han ser meget glad ud og pisker afsted med sine hunde. Og han springer af slæden, og han humper afsted, fordi han har træben. Det viser sig så, at han var faldet ned fra et fuglefjeld og havde mistet benet, men han kan sagtens køre slæde. Og han råber til dem, "Hallo, hallo, hallo, hallo!" Og de andre fremmede ovre fra Canada de tager deres buer, fordi de aner ikke, hvad han er for én. Men så begyndte han at tale, og så forstår de, hvad han siger. Og så sænker de selvfølgelig buerne og siger, "Hvem er du?" "Jamen, jeg bor her nede længere sydpå. Og jeg er på jagt." "Ja, men vi taler samme sprog." Og så pludselig omfavner de hinanden, og så har de fundet ud af, at de er den samme, og de forstår hinanden.

Og den sidst overlevende fra den her stamme skal vi stifte bekendtskab med lige om lidt. Og du kender også den person, der har taget det billede af den her kvinde. Men lige om lidt. Vi skal tilbage til... Nej, inden vi skal tilbage til Arnarulunnguaq, så kunne jeg godt tænke mig at høre, John: Har du selv oplevet nogle af de her ritualer, nogle af de her trommedanse?

Ja.

Fortæl om sådan en episode.

Det er år tilbage, hvor vi var fire, der skulle over indlandsisen. Og vi får dårligt vejr, og så kommer vi til en bygd nord for Tasiilaq, og der er vi så en uge. Vi bor inde i skolestuen, som er både skole og kirke og forsamlingshus. Det er de i mange af de små bygder. Og så en lørdag skal der være fest - dansemik, som der jo er. Grønlænderne er jo et festligt folk. Og der kommer så en med harmonika og en med orgel, og kvinderne sidder på den ene side og herrerne på den anden side, og man springer over for at få fat på en dejlig dame, og så svinger man rundt derinde med fuld galop på. Det er rigtigt morsomt, rigtigt morsomt. Og så kører den ellers derudaf med fuld fart. Og så efter der var gået en time eller sådan noget, så råber de allesammen, "Kom nu, Odin!" Og så rejser der sig en gammel mand op. Han er 65-70 år, og han rejser sig op, med bjørneskinsbukser. Og så tager han sin tromme, og så begynder han at synge trommedansen. Og så

går han hen til mig og kigger mig dybt i øjnene for at prøve at hypnotisere mig. Men der sker sgu ikke rigtig noget.

Det lykkes ikke helt.

Det lykkes ikke helt. Så går han hen til en af mine kammerater, som hedder Svend. Han er nordmand. Svend han har sådan en livlig sjæl og en livlig fantasi og alt muligt - sådan et levemenneske på mange måder. Og Svend han...

Han er med på den.

Han er med på den. Han tager tøjet af og står så i bar overkrop. Og så pludselig! Den her gamle mand, Odin, giver ham en skalle, så han vælter rundt på gulvet. Og alle klapper og griner, "Åh, den gamle kunne alligevel vælte den dér unge fyr!" Og han løber ud af skolestuen...

Altså, Svend gør?

Svend. Han løber ud af skolestuen. Og udenfor er det 20 graders frost, og det er snestorm, og det er koldt ad helvede til. Og han kommer så tilbage med sne over hele kroppen. Og så går han hen til Odin, den her gamle åndemaner, og så åbner han munden. Og idet han åbner munden, så bliver Odin fuldstændig hvid af skræk. Og så pludselig så hører man så... Så laver han sådan en spytklat, og så hører man sådan en "kling, kling, kling, kling," og så triller der et glasøje hen over gulvet. Og alle sidder og stirrer fuldstændig vanvittigt, indtil det går op for dem, at det er et glasøje. Og så er der jubel over det hele.

Det er Svends glasøje?

Det er Svends glasøje, ja. Så er der jubel over det hele.

Hvad sagde Odin til det? Var han fornærmet, eller var han med på det?

Han synes, det var godt. Han synes, det var rigtig godt. Jeg kom tilbage 15-20 år efter til samme lille bygd, og der møder jeg hans bror, Rasmus. Han sidder på en slæde og er

ved at reparere nogle ting. Jeg sætter mig hen ved siden af ham, og så kigger han stille på mig. Så siger han, "Goddag, John. Hvordan går det?" "Det går fint." Og så videre. "Ham dér med glasøjet, lever han endnu?" "Ja, det gør han. Han har det godt" "Hils ham mange gange." De kunne huske det, som det var i går.

Wauw. Hvor er det fantastisk. Tilbage til den kære Arnarulunnguaq. Der er jo meget få i Danmark, der kender hende, men i Grønland er hun jo bestemt ikke glemt. Der er flere kunstnere, der har været optaget af hende. Hun er med på et grønlandsk frimærke, som er lavet af kunstneren Jens Rossing.

Rosing.

Rosing. Og så har en digter, Aqqaluk Lynge, også skrevet et smukt digt, der hedder "Det lille kvindemenneske". Det er fra '82, og det lyder således:

"Ingen har lavet en tavle,
en statue eller en bog,
men din ånd og din styrke
er overalt som et bånd
for vort folk. Uden dig var verden kun halv
og rejsen ufuldendt..."
Sådan. Hvor er det smukt.

Aqqaluk er en meget poetisk sjæl, og han er gammel Inuit Ataqtigiit, og de har lige vundet valget i Nuuk i går. Og det er jeg så glad for, fordi de er imod minedriften, Inuit Ataqtigiit. Og jeg tror, at det er en ny generation, der er kommet ind. Så jeg synes, der er håb.

Og det vil jeg gerne spørge dig om senere det her med eftermælet: Hvorfor begynder de deroppe i Grønland også at give mere opmærksomhed til nogle af de her personer, som måske ikke er omtalt så meget? Det synes jeg, vi skal tale om senere. John, jeg vil gerne lige blive i Arnarulunnguaq og kunsten. Der også en grønlandsk musiker, Ole Kristiansen, der i '91 laver en sang, som hedder "Arnarulunnguaq." Og jeg læser lige oversættelsen op, og så kan vi høre det på grønlandsk bagefter.

"Arnarulunnguaq, hvorfor er du så stille?

Arnarulunnguaq, det skal nok gå

Hvor har du været henne, siden du er blevet blind?
Du er et sted, hvor man smider hjerter ud i skraldespanden
Lyset, der følger dig i ny og næ
Det er som om, at du har glemt det
Arnarulunnguaq, hvorfor er du så stille?
Arnarulunnguaq, det skal nok gå"
Musikken kommer her:

...

Det er jo interessant med musik, fordi musik er jo kunst. Og i Grønland er det kunstneriske niveau meget, meget højt. Man har let ved at tegne, man har let ved at udtrykke sig i kunsten. Og musikken den har en særlig klang. Den er jo lidt banalt den her musik, men den har alligevel en særlig klang, som kun grønlænderne kan. Det oplever man, hvis man for eksempel går i kirke i Grønland, hvordan de kan synge flerstemmigt. Man bliver fuldstændig henslæbt af - altså imponeret over - hvor smukt og flot, det kan lyde.

En anden kvinde, som grønlænderne bestemt heller ikke har glemt, John, det er Navarana. Jeg kunne godt tænke mig, at vi laver en afstikker til Navarana. Fortæl om hende.

Ja, det er jo utroligt, fordi hun bliver jo gift med Peter Freuchen, og Peter Freuchen han bliver jo faktisk inuit. Det er sådan, at han er deroppe i ti år i træk i Thule og skal bestyre Thule-stationen, som er en lang historie. Men på et tidspunkt er Knud Rasmussen simpelthen bange for, at han aldrig bliver normal, og begynder at arbejde på at tage ham tilbage til Danmark. Og hvis Knud Rasmussen ikke havde gjort det, så var han sgu blevet i Thule. Og det er der mange, der er blevet. Men nuvel. Han bliver gift med Navarana. Og så på et tidspunkt... Det var jo sådan, at han sad i Thule og bestyrede stationen, der var deroppe, og så kom Knud Rasmussen på visit.

Ja, de havde den sammen den dér handelsstation.

Han var bestyrer, og Knud Rasmussen - det var hans station. Det var så hans svigerfar, der havde investeret i den. Og det er en anden historie. I hvert fald: Det korte af det lange er, at Knud Rasmussen kom på visit. Og på et tidspunkt kommer han med hundeslæde kørende op til Thule, og så siger han til Peter Freuchen, "Der er ikke sukker i bu-

tikken, Peter. Der skal være sukker i butikken!" "Nej, det er da ligegyldigt, om der er sukker, fordi folk klager ikke over, at der ikke er sukker."

Indtil før du kom. Ha ha.

"Vi bliver nødt til at køre ned og hente noget sukker nede i Tasiusaq." "Tasiusaq? Der er 500 kilometer til Tasiusaq. Hvorfor skulle vi køre derned og hente sukker?" "Jamen, der skal være sukker i butikken." Så var Peter Freuchen godt klar over, at der lå noget andet bag. Og så går Peter Freuchen ind til Navarana og siger, "Navarana, kan du gøre mit skindtøj klart?" Det vil sige gøre det blødt. "Fordi jeg skal ned til Tasiusaq." "Hvad skal I derned efter?" "Vi skal ned og hente sukker." "Hvorfor det?" "Jamen, det siger Knud Rasmussen." "Nå, gør han det? Vi har da ikke meget med sukker..." "Jo, men altså, vi skal afsted." Så gør hun tøjet klart, og så kommer Peter Freuchen og skal hente sit tøj. Og så har hun selv taget eskimotøj på. Hvad betyder det? "Jamen, jeg skal med," siger hun så. "Nej, det kan du da ikke. Du er gravid, så du kan da ikke komme med på slæderejse." Når hundene kan føde på en slæderejse, så kan jeg også føde på en slæderejse." Og så smutter de afsted med Navarana på slæden og Knud Rasmussen og Peter Freuchen. Og så midt ude i Melville Bugten - som er stor. Altså, jeg har været der to gange. En gang på slæde og en gang i kajak. Den er stor. Der er meget is. Og så midt derude i bugten siger Navarana, "Nu sker det." Og de der to stærke polarforskere de siger, "Hvad skal vi gøre?" "Jamen, I skal køre ind til indlandsisen og hente noget vand." Det er jo sådan, at havisen er jo salt, men isbjergene de er jo ferske.

Ferskvandsis, ja.

Så hun beder dem om at hente noget ferskvandsis længere inde. Og de har bygget en snehule, og de kører så ind og henter noget is og kommer tilbage, og så kan de høre, "Waaaaah." Så har hun født Pipaluk. En lille baby har hun født derude på isen. Og så kommer de ned til Tasiusaq, og så siger Navarana, "Skal vi ikke have noget sukker?" "Næh," siger Peter Freuchen, "Knud Rasmussen er gået, for der var en stor fest, og den ville han ikke undgå." Jeg har historien fra Pipaluk. Jeg har holdt foredrag sammen med hende i nogle perioder, hvor der kørte sådan noget Grønlands-halløj, og så fortalte hun mig historien.

Helt utrolig historie, John. Og mens vi er ved Navarana, så synes jeg også lige, vi skal tage fat i det her: Jeg elsker dette billede, der ligger foran os. Det er et billede af Navarana og Peter. Det er faktisk et kort eller et foto, som ligger inde på Arktisk Institut, og på bagsiden står der på engelsk - jeg er ikke klar over, hvem der har skrevet det - "The happy couple Freuchen at home." Fortæl, hvad vi ser på billedet.

Billedet er taget i opholdsstuen på handelsstationen, hvor Peter Freuchen jo boede og bestyrede hele handlen deroppe. Og handlen var jo vigtig, fordi det var den, der finansierede en stor del af Knud Rasmussens ekspeditioner.

Okay, det er et billede fra handelsstationen?

Det er et billede fra handelsstationen. Og der sidder de og er det dér lykkelige par. Og de skal jo med på 5. Thule Ekspedition. Det er jo der, vi kom fra. Og de rejser så ned sydpå, og da de kommer til Upernavik, så bliver Navarana syg og dør.

Ja, du må ikke komme til den historie endnu, fordi jeg har lige en anden anekdote.

Godt nok. Men i hvert fald: Peter Freuchen bliver gift med Navarana og får to børn: Pipaluk og så en søn. Og de bliver boende deroppe, indtil han tager hjem efter ti år.

Der er noget med det billede dér, John. Altså, Peter sidder og kigger ind i kameraet, smiler og peger på kameraet. Og så er der Navarana, som simpelthen ser så sød ud, men hun er hun ikke med på kameraet. Hun kigger ligesom måske på nogle andre i rummet.

Ja, der er andre i rummet. Det er helt tydeligt.

Og det er dem, hun kigger på. Peter han er klar på, at der bliver taget et billede.

Peter han er helt klart fokuseret på, at der er en fotograf, som tager et billede. Og han siger et eller andet, fordi han løfter sin hånd og siger et eller andet til fotografen. "Nu skal det sgu være et ordentligt billede." Eller et eller andet. Han var meget bramfri. Så han kommer med en eller anden bemærkning. Og Navarana kigger på de andre, som er nysgerrige. Og det er jo klart. Der kom ikke ret mange fremmede til Thule, og når der så

sker sådan en historie med, at der kommer en eller anden fotograf... Der er jo mange skønne historier med dem, der kommer udefra.

Freuchen har jo også en anden historie, hvor han sidder herinde i sit hus sammen med Navarana, og så kommer der en ung journalist op fra Politiken. Jeg ved ikke, om du kender historien?

Nej.

Og denne her journalist har en gave med til Peter Freuchen. Og så siger han, "Peter Freuchen, jeg har en gave til dig." "Nå, har du det? Jeg har sgu ikke brug for gaver. Jeg har Navarana, og jeg har alt, hvad jeg skal bruge heroppe. Vi har kød og kød, og så har vi masser af kød, så jeg savner ikke noget." "Jamen, jeg har en særlig gave til dig, Peter Freuchen." Og så kommer han ind med en stor bunke. Det er så aviser med en snor omkring. Og så stiller Peter Freuchen den hen i hjørnet. Og så siger den unge journalist fra Politiken, "Jamen, hr. Freuchen skal de ikke til at læse nogle af de aviser?" "Åh. Jeg tager sgu den i bunden, så er jeg kun et år bagud." Og det er måske sådan en situation, hvor det billede her er taget.

Ja, der er gode historier. Men jeg vil lige knytte en kommentar eller en lille anekdote også til ikke nødvendigvis billedet... Men hjemme i Danmark var alle jo ikke nødvendigvis lige begejstrede for, at Peter havde fundet en ikke-kristen kvinde. Der står i meddelelser om den grønlandske kirkesag følgende: "Hr. Freuchen har indgået ægteskab med en hedensk kvinde på hedensk vis og driver hedensk kultur i sit hjem." Nu kender du Freuchen bedre, end jeg gør, selvom jeg også har læst meget om ham, og han er jo en skarp pen. Han skriver lidt en kommentar til det her med, at Navarana ikke ville døbes. Han skriver: "Jeg spurgte hende ud om hendes religiøse uddannelse, men hun fortalte mig, at præsten havde indledet sin kampagne for Guds sag med prøve på at kysse hende og desuden havde taget sig flere friheder, så hun havde sparket ham og var gået. Hun behøvede ikke, sagde hun, at blive døbt for at blive behandlet på den måde. Men for hende var det meget alvorligt, og det var hende umuligt at forstå, at nogen kunne give sig til at opdrage andre, når de ikke engang kunne beherske sig selv. Og for fremtiden ville hun intet have at gøre med kristendommen, så hun havde beviser for, at selv intim omgang med den ikke gjorde en mand bedre."

Det er jo en ren me too-sag. Altså, den var kommet op på højeste plan, hvis det havde været i dag.

Ja, og så har den jo... jeg vil ikke kalde det nødvendigvis en tragisk endelse, men det er jo sådan, som du siger, at Navarana dør jo, inden hun skal med på 5. Thule. Hun skal begraves, og så kan hun ikke blive begravet.

Nej, fordi præsten ville ikke begrave en hedning.

Fordi hun ikke er døbt.

Og så siger Peter Freuchen - altså han ville et eller andet sted hen med præsten, og så får han fat på handelschefen, og så siger han til handelschefen, "Navarana er død. Hun skal begraves." "Ja, selvfølgelig," siger handelschefen. Og så går de sammen forbi præsteboligen, og præsten sidder derinde og kigger ud på Peter Freuchen og handelschefen, der kommer gående forbi. De går ud på kirkegården og graver hende ned og lægger hende der til en ordentlig begravelse. Så går der nogle år, så kommer Peter Freuchen tilbage, og så opdager han, at der omkring graven er en stor, stor kraftig lænke. Og så siger han til præsten, som han møder bagefter, "Sig mig engang, hvad pokker er det for en lænke, der er omkring hele Navaranas grav? Den er da ikke særlig køn." "Jo, men det er nødvendigt, fordi..." Det er præsten, der siger det. "Det er nødvendigt, fordi alle de onde ånder, der er inde i hende, de må ikke slippe ud på kirkegården."

Nej, nej, nej. Hvor er det langt ude. Hold nu op! En anden afstikker, inden vi skal tilbage til Arnarulunnguaq, det er jo en tredje kvinde, jeg rigtig gerne vil have med, og som heller ikke er glemt i hvert fald længere nordpå. Det er Ittusaarsuaq, og hende har vi også et fantastisk billede af liggende her, som er taget af Christian Vibe, som du har kendt. Fortæl om Ittusaarsuaq. Hvem var hun?

Ittusaarsuaq er den sidste overlevende af dem, der kom fra Canada, som man kalder de fremmede. Og hun var cirka otte år, da hun kommer fra Canada over til Thule, og hun har så hele historien. Hele den lange vandringshistorie, og hvordan de bliver angrebet, og hvordan de kommer til Thule, hvordan de blander sig med hinanden, og også hvordan nogle af dem rejser tilbage til Canada. Fordi der var to shamaner. Der var Qil-

larhuaq og så var der en shaman mere i Thule. De kunne ikke rigtig enes, så Qillarhuaq ville rejse tilbage til sin oprindelige stamme, og det gør han så. Ittusaarsuaq hun bliver deroppe. Hun bliver i Thule. Og hendes historie er fantastisk, fordi Christian Vibe har mødt hende i 1938, og hun dør i 1939.

Og det er dér, han tager det billede, der ligger foran os.

Han tager billedet i 1938. Hun sidder med sin pibe foran teltet og er en fantastisk kvinde. Det er ufatteligt, at Vibe har mødt hende. Men Christian Vibe - det er jo en lang historie - han bliver i Grønland i fem år og laver mange, mange ting. Ittusaarsuaq er den, der fortæller hele historien, altså hele invandrerhistorien. Den fortæller hun til sin svigersøn, som hedder Inutaarsuaq, og Inutaarsuaq var gift med Natuk. De fik ikke nogen børn, men de to har hele denne her indvandrerhistorie, fordi Natuk er efterkommer af Ittusaarsuaq. Det betyder 'den store moder', og det er, fordi hun er moder til en tredjedel af hele Thule-folket. Men i hvert: Inutaarsuaq skriver historien ned sammen med sin kone Natuk.

Og han har besøgt dig i Danmark.

Ja. Inutaarsuaq får fortjenstmedalje for de ting, han har lavet ved forskellige ekspeditioner, også med Christian Vibe over til Ellesmereland. Og så kommer han til Danmark for at få fortjenstmedalje af dronningen. Og det får han.

Undskyld, hvornår var det her, John?

1980. Og det får Natuk også. Og så kommer de ud og besøger mig og min kone ude ved Mølleåen sammen med Christian Vibe. Og min kone Susanne havde dækket op med kager og lagkager i bedste grønlandske stil med flødeskum og det hele. Og kaffe.

Jeg har været på besøg mange gange hos dig og Susanne, så jeg ved, hvordan der kan se ud i haven dér. Det er hyggeligt.

Så står de dér to inuitter, små som de er, og rørende med deres pelse på. Og de transveder, fordi det er sommer, og det er varmt. Og så har jeg en masse kajaker liggende. Og så siger Natuk, "Åh, John. Var det de kajaker, som du var oppe at sejle med,

da du besøgte os?" "Ja, det er den kajak." "Åh, hvor er det spændende. Den er da er meget stor? Kan man sidde to i den?" "Ja, det kan man godt." "Må jeg gerne få en tur?" "Ja, naturligvis." Så tager jeg den her ældre eskimokvinde og putter hende ned foran i kajakken, og så ror jeg ud ad Mølleåen. Og der står en masse store, gamle egetræer, 4-500 år gamle egetræer. Det er jo fredet. Og hun kigger på de dér træer og siger, "Nej, hvor er de store. Hvor fantastisk." Det er en lørdag, så der er en masse mennesker på tur i skoven. Jeg kan ikke rigtig forklare - mit grønlandsk er meget, meget dårligt - så jeg kan ikke rigtig forklare hende, hvad det er at gå tur, for det findes ikke på grønlandsk. Men så siger jeg til hende, "Jamen alle de mennesker dér går tur, fordi de går bare rundt." "Så må de være tossede," siger hun. Og det har hun jo sådan set ret i.

Det har hun ret i.

Altså en eskimo kan ikke forstå, hvorfor man går tur. Det gør man jo ikke. Man går på jagt.

Fantastisk krølle på den historie, John. Tilbage til Arnarulunnguaq. Efter 5. Thule, da den er færdig, så gjorde Knud Rasmussen jo meget ud af at vise Arnarulunnguaq og Miteq den vestlige verden. Han følte måske, at han skulle give et eller andet igen.

Måske skulle vi lige have et sidespring igen til hendes vigtighed.

Ja, fint.

Fordi det var sådan i gamle dage, at mand og kvinde var forbundene. Altså, en kvinde kunne ikke overleve uden en mand. En mand kunne ikke overleve uden en kvinde. Og nogle gange så havde en kvinde to mænd. Hvis hun var dygtig til at sy, hvis hun var hurtig, hvis hun havde psykisk overskud, så havde hun to mænd. Men det omvendte var også tilfældet, at en mand havde to kvinder. Hvis man fangede så mange sæler, at der skulle flere til at ordne sælerne og sy tøj og så videre, så havde han to kvinder. Så hele det dér spil var overlevelse. En fanger, en mand, kunne ikke overleve uden en kajak, men han kunne ikke sy skindet omkring kajakken, fordi det skal være så tæt, at kun kvinderne kunne gøre det. Så derfor byggede manden sin kajak efter sine egne mål, så den passede til ham. Og når så han var færdig med at bygge kajakken, så kom kvinderne og syede skindet omkring kajak. Og sådan var hele den dér kultur forbundet med

hinanden. Og jeg har rejst med grønlændere her de sidste 20-30 år. Og det er interessant at se, når jeg har rejst med dem, at når vi tager afsted på en tur, de første uger er de meget driftige og meget begejstrede, men så kommer der altså pludselig en periode, hvor de savner deres familie. Og de savner dem altså frygteligt. Jeg har rejst med en ung fyr, han var 25, Tobias, pragtfuld fanger. Dygtig fanger. Det er han stadigvæk. Og på et tidspunkt efter tre uger så pludselig sidder han græder. Og så siger jeg, "Tobias, hvad er der galt?" "Jeg savner min kone. Jeg savner min kone." Og det er, fordi de har været så tæt forbundet. På store rejser var de altid sammen.

Og vidste Knud det? Det var derfor, han gerne ville have de her par med. De har jo rigtig mange mænd og kvinder med.

Selvfølgelig. Han vidste jo udmærket godt, hvordan de hang sammen. Når man rejste, så rejste man med kvinderne også, naturligvis. Det vidste han. Og det havde også betydning, når han mødte de fremmede folk i Canada og Alaska, at der var også en kvinde.

Ja, det sad jeg også og tænkte på, at det må have betydet noget, at det ikke bare var ham og Miteq, men at hun også var med.

Selvfølgelig betød det noget. Det gav tryghed.

Afvæbnende.

Ja, præcis. Tryghed.

Det er ikke fjendtligt.

Ja.

Lad os hoppe frem til det jeg sagde for lidt siden, at Knud gerne ville give lidt igen. Og han tog dem jo faktisk med på en lang rundrejse også i USA. De besøgte Seattle, New York og Washington. De var i audiens hos den amerikanske præsident, Coolidge tror jeg, han hed. Og det dér vestlige tøj var jo ikke rigtig noget for Arnarulunnguaq, så hun havde det meste af rejsen den her mandsdragt på. Altså, isbjørnebukser og anorak. Og

det var formentlig alt for varmt, så hun forsøgte at tage noget vestligt tøj på, og så frøs hud gudsjammerligt. Jeg tror, at Knud skrev, at hun havde sagt, at New York var den koldeste by, hun i verden havde besøgt. John, vi skal dykke ned i ét billede til. Jeg synes, det er så fantastisk. Det er også fra den store, flotte genudgivelse af "Den Store Slæderejse," og det er et billede af Knud, Miteq og Arnarulunnguaq. Jeg er faktisk lidt i tvivl om... Jeg skal lige kigge, hvad der står her. Det er så efter ekspeditionen er slut, selvfølgelig. Det er på rundrejsen i USA. Det er i 1924. Jeg er ikke klar over, hvor det er. Altså om det er i USA, det her billede, eller...

Jeg tror, det er Washington.

Prøv at fortælle, hvad vi ser på billedet.

Ja, det er jo tydeligt, at de er inuitter i deres ansigtstræk og hårfarve: sort. Knud Rasmussen er jo ikke inuit. Knud Rasmussen er jo en blanding. Og de her to, Miteq og Arnarulunnguaq, er meget rene, kan man sige, sådan racemæssigt. Men de ligner sådan nogle... Det ser meget forkert ud, ikke? Fordi deres udtryk i øjnene og i hovedet er så stærkt eskimoisk, at man tænker, "Hvorfor fanden har de det dér tøj på? Det er jo en forkert klædedragt." Og de er så også præget af det. Altså mentalt kan man se på dem, at de befinder sig ikke godt. Det kan være både tøjet, selvfølgelig. Tøjet er medvirkende til det. Men også det, de ser. Altså, det er en verden, der er så ufattelig anderledes og uforståelig, at da de kommer tilbage, hvordan pokker skal de beskrive det her? Og en af beretningerne er meget interessant og morsom, hvor Arnarulunnguaq fortæller, at i New York der bor folk i kæmpestore klippevægge. Der er lavet huler ind i siden. Og der bor de derinde, som vi andre bor nede på jorden. Men der kan de altså godt bo inde i sådan en klippe. Og der er andre beskrivelser af, hvordan de oplever de her storbyer.

Ja, ja. Som du selv siger, John, Arnarulunnguaq var meget overvældet over at se New York. Knud Rasmussen har - om det er ordret, det ved vi jo ikke - men Knud Rasmussen har tillagt disse ord, hvor de står på en skyskraber i New York og kigger ud over ved byen, der også dengang var gigantisk. Og Knud Rasmussen skriver følgende - altså at Arnarulunnguaq siger: "Vi som altid har troet, at naturen var det største og ufatteligste af alt. Og her står vi i et bjerglandskab med afgrunde og dybe kløfter, alt skabt ved menneskers håndarbejde. Hvad jeg ser, kan jeg ikke fatte. Og jeg redder kun min for-

stand ved at tro, at vi alle er afgået ved en pludselig og voldsom død og alt det, vi ser, hører et andet liv til." Det er eddermame stærkt.

Ja, men det er Knud Rasmussen. Arnarulunnguaq har givet et stikord og måske bare med sit ansigtsudtryk fortalt Knud Rasmussen, at det her er uforståeligt. Så det er nok Knuds Rasmussens fulde...

Arnarulunnguaq får en fortjenstmedalje, da hun kommer til Danmark.

Ja.

Af kongen. Og hun udtaler - igen jævnfør Knud Rasmussen: "Jeg har kun været med på denne ekspedition som en kvinde og har kun gået i mændenes fodspor. Derfor synes jeg, at det er svært for mig at tage imod en sådan udmærkelse." Utrolig ydmyg og underspillet.

Ja. Godt formuleret af Knud Rasmussen.

Arnarulunnguaq bliver gift efter den 5. Thule, og det er jo også en utroligt interessant historie.

Ja, det er meget, meget spændende, fordi hun bliver gift med Kale, og Kale er søn af Aleqasina, som fik Kale med Robert Peary, amerikaneren.

Fortæl lige, hvem Robert Peary var.

Peary var en polarforsker, som ville til Nordpolen. Og på baggrund af de tidlige ekspeditioner, der havde været i det arktiske, så vidste han, at vejen var eskimoerne, altså inuiternes måde at rejse på. Det var den måde, man skulle komme til Nordpolen. Så han rejser til Thule allerede i 1886 første gang, og så vender han tilbage år efter år efter år. På et tidspunkt så finder han en meteorit, og det er ret vigtigt, fordi denne meteorit er meget, meget stor. Og han kommer hjem og fortæller om meteoritten. Og så får han stabledet en ekspedition på benene, som henter denne meteorit hjem. Og den bliver placeret i New York på Museum of Natural History oppe ved Central Park. Den to en halv meter høj og tre meter i diameter og så videre. Og den meteorit finansierer Pearys

eventyr, fordi det er ren eventyr. Han vil til Nordpolen. Der er ikke noget formål andet end at være et første, der kommer til Nordpolen. Og det lykkes. I 1909 sammen med polareskimoerne, som de jo så bliver kaldt af Knud Rasmussen, der rejser han til Nordpolen. Og i den mellemliggende periode har han en kone i Thule. Og han lægger ikke skjul på det, fordi hans egen kone kommer til Thule på et tidspunkt og møder Aleqasina og møder det barn, som Peary har med Aleqasina, som er Kale. Jeg har mødt Kale mange, mange, mange gange, og jeg har rejst meget med hans søn, som hed Peter Peary.

Altså Arnarulunnguaqs nye mand?

Ja.

Wow! Det var jeg ikke klar over.

Jo. Ham har jeg mødt mange gange. Han dør jo også i 1998. Han blev meget, meget gammel. Over 90 år. Jeg tror, det er 92 år, han bliver. Så han bliver en gammel, gammel mand. Og hele Peary-familien er præget af denne arv. Man kan se på dem, at de er Peary'er. De har en anden næse. De har lidt andet øjentræk og så videre. Peary havde så en tjener, der hed Henson. Han kom fra Afrika oprindeligt, og han var tjener for Peary, og han avlede masser af børn, og de hedder Henson alle sammen. Og de dér Henson'er er meget, meget musikalske, hvad der ligger tæt på deres forfader. Og Peary-familien er teknisk god begavet, utroligt godt begavet. Og jeg er så rejst med sønnen til Kale, som hed Peter Peary, mange gange.

Arnarulunnguaq er vi ved at få fokus på igen i Danmark, måske. Det ved jeg ikke. Nu har vi taget fat i hende her i hvert fald. Med John, er vi ved at forstå, er vi ved at anerkende her i Danmark, at alle vores store polarhelte måske ikke rigtigt havde klaret sig så godt, hvis de ikke havde haft inuitterne med?

Ja. Altså, vi kan tage et andet eksempel: Amundsen, som jo er oppe i Thule på samme tid, som Knud Rasmussen var der i 1904. Amundsen overvintret to år på noget, der hedder King Williams Island, hvor der bor en masse inuitter. Og der lærer han alt det, en inuit kan: køre slæder, lave tøj, opdrætte hunde og så videre og så videre. Og hvad gør han så senere, da han skal til Sydpolen? Han rejser som inuit.

Men polarforskerne forstod det. Men den brede offentlighed hørte jo aldrig noget om de her folk?

Nej. Men Nansen forstod det. Nansen har store beskrivelser af det, da han kommer til vestkysten, af, hvordan forholdene var for inuitterne. Og Amundsen havde stor respekt for dem, vidste de kunne overleve og var klar over, at Sydpolen det er en eskimorejse.

Bliver der rejst en statue af Arnarulunnguaq i Grønland?

Ja, det kunne jeg godt forestille mig, der gjorde meget snart. Ha ha ha.

John, jeg siger tusind tak for din fantastiske historie. Hvor er det bare hyggeligt at have dig i studiet her. Vi kunne blive ved.

I lige måde.

Tak for i dag, John.

Det er godt.

Den Yderste Grænse er produceret af Kontoret Juhl og Brunse for Nationalmuseet og Radio Loud med Bjørn van Overrim bag lyden. En særlig tak til Bent Jensens og Arktisk Institut, De Kvindelige Eventyrernes Klub, David Hoffman, Discovery Channel og National Geographic. Find serien på vorestid.dk eller dér, hvor du normalt finder dine podcasts.